

בית גמליאל

העולם שלה ומחשבותיה לעתיד ("בן-פדהצור", על שמו של נשיא שבט מנשה, גמליאל בן-פדהצור), מדור למבוגרים ("דור דעה"), עדכונים מהוועד הקהילתי ("מקהיל קהילות") וכן המקומי והחקלאי, אם יבחרו לעשות זאת, מדור מתכונים ("אישה משכנתה") וכן פינת הומור ("דברי צחות"). החל מהגיליון הבא, בע"ה, מתוכננס גם מדורים לנוער ("בן ב"ג בלוג") וכן טור עמדה בנושא מעורר עניין בקרב התושבים ("תן דעתך").

אנו מעודדים את כל התושבים, ובמיוחד את הנוער, להעשיר את תוכן העלון בכתבות ובמכתבים למערכת, בכתובת דוא"ל (gamlideya@gmail.com).

בנקודה זו נציין, שנקבל רק מכתבים חתומים. כמו כן, אם המכתב או המאמר הוא בעל תוכן שנוי במחלוקת, נעשה כל מאמץ לקבל את תגובת הצד המבוקר, כדי להיות הוגנים ומאוזנים.

מערכת הגמלידעה מודה לישראל עזריה, לענת שטאובר ולמלכה כהן שהסכימו לכתוב טורים משלהם. תודותינו גם לאהרן שבו על עבודת הגרפיקה המושקעת.

חל גם שינוי נוסף, שהוא חשוב יותר לדעתנו ל"בריאות" החברתית של המושב. דף המידע ממעיט לפרסם מאמרי ביקורת בונה ומאוזנת של חברים. יש חברים שלא הותר להם לפרסם מאמרים ביקורתיים בטענה שאין זה מתפקידו של דף המידע, ואחרים שנדחו ללא מתן הסבר כלל. מצב זה אינו בריא והוא מונע זכות ציבורית בסיסית וחשובה. ההשלכה השלילית היא תחושת התנכרות, חוסר אכפתיות, וחלילה, מציאת דרכים לא ראויות להתנגח.

הגמלידעה - כשמו כן הוא: כלי שנועד להרחיב ידע ולאפשר הבעת דעה חופשית. בשלב ראשון הכוונה היא לצאת לאור כפעם בחודש-חודשיים. העלון מכיל מדורים עיוניים בתחומי התורה ("ראשית דעת"), התרבות והמדע ("חן ושכל טוב") והרפואה המונעת ("אורח ימים ושנות חיים"). נפרסם ראיון להכרת דמות מעניינת מתושבי המושב, כולל ראית

לעיני העדה

עיתון נוסף? דף המידע לא מספיק? לא חבל על הזמן/מאמץ/כסף? שאלות ראויות. הן אף מתעצמות לאור העובדה שמשפחתנו היא זו שהטמיעה את דף המידע בבית גמליאל לפני כמעט 15 שנה...

אלא שכעוצמת השאלות, כך הסיבות להצדיק את הוצאת העלון החדש, "גמלידעה".

דף המידע הוותיק משרת מטרה חשובה: עדכון הציבור לגבי נושאים שוטפים: פעילות נוער ומבוגרים, שמחות (וחלילה, ההפך), הודעות וכדו'. אלא שכדף מידע/עדכן שבועי הוא אינו שואף כיום, באופן קבוע ורציף, לפרסם דברי הגות או מאמרי תוכן מעמיקים. יש להניח שהסיבות לכך מגוונות: אילוצי זמן של הוצאה שבועית, שיקולי המערכת על רקע עקרוני (כך רואים את ייעוד הדף), מחסור בהיצע של מאמרים מתאימים או צפי לחוסר ביקוש מציבור הקוראים. אמנם היו תקופות בעבר בהן הופיעו בדף המידע טורים מאמריים, אך דור דור ונסיבותיו.

וה"איש" נוקט טקטיקה נלוזה: הוא גורם לנקע בפרק הירך של יעקב כדי שישחררו.

ראשית דעת

וַיִּזְתֶּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ, וַיֹּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר.

בראשית ל"ב, כ"ה

הוּ עִם לְבַדְד יִשְׁכֵן, וּבְגוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב. בַּמְדַּבֵּר כִּי, ט'

יצחק (צקי) שלו

תיאור מאבק יעקב עם ה"איש" במעבר יבוק מעלה תמיהות רבות אצל רז"ל. מה מטרת הכתוב בתיאור המעשה, המנותק לכאורה מרצף סיפור המפגש עם עשו, ומה בא המעשה ללמדנו? מי הוא ה"איש" ומדוע הוא תוקף את יעקב? מדוע מכריח יעקב את אויבו לברכו ומדוע הוא אכן מברך את יעקב בברכה משונה, המשבחת את כושר הלחימה שלו והכוללת את החלפת השם שנתנו לו אביו ואימו? ברור כי לא מדובר במשל או בחלום נבואי כגון חלום סולם יעקב. יעקב יוצא מהמאבק צולע על ירכו. זהו מאבק ממש. מה קורה כאן?

יעקב נותר פתאום לבדו בחשכת הלילה. כל הציבור הגדול וההמולה של נשים, ילדים, עבדים, שפחות ובעלי חיים אין מספר ("וַיִּעְתָּה הָיִתִּי לְשָׁנִי מִחֲנוֹת") שבהם היה מטופל במסע מחרוץ, מתרחקים מעבר לנהר ואינם מעורבים. לפתע מופיע "איש", וללא סיבה נראית לעין פורץ מאבק פיזי אלים, אחד מול אחד, לכאורה עד מוות. לאחר זמן רב נוצר תיקון,

עלויות ההוצאה של העיתון מכוסות ע"י ועד האגודה הקהילתית, הרואה בחיזוק הלכידות החברתית במושב ובטיפוח ערכי התרבות התורנית והכללית יעדים מרכזיים. עם זאת, למערכת הגמלידעה תהיה עצמאות מוחלטת במה שהוא מחליט לפרסם.

חזק ונתחזק בעד מושבנו ובעד שלום קהילתנו!

עורך: אלי רוזנברג

עורכי משנה: מרים בר-לב

משה פרי

יצחק (צקי) שלו

למרות הכאב העז, יעקב אינו שומט את ה"איש". הוא מתנה את שחרורו לא בכניעה, אלא בברכה. במקום ברכה, הנסובה בדרך כלל על העתיד, ה"איש" מתאר את העבר ומשבח את יעקב על הישגיו ("כִּי שָׁרִיתָ עִם אֱ-לֹהִים וְעַם אַנְשִׁים, וַתּוֹכַל"). על סמך התנהלות יעקב מול לבן ומול עשו, ומאוחר יותר מול שכם, אנחנו תופשים את יעקב בד"כ כאיש של שלום ומניחים אוטומטית שה"איש" הוא התוקף. אך ה"איש" שואל את יעקב לשמו, עובדה המציינת לכאורה כי תקף את יעקב במקרה, ללא שידע שהוא יעקב, או לחלופין - כי יעקב הוא זה שתקף אותו. גם יעקב שואל לשם ה"איש", אך הלא מבטל את השאלה ("לָמָּה זֶה תִּשְׁאַל לְשְׁמִי"), כאילו שיעקב אמור כבר לדעת מי הוא ולכן תקף אותו.

לפי המדרש, העניין ברור. ה"איש" הוא שרו של עשיו. מלאך. כמו כל מלאך-שליח, אין לו שם, והוא

בן-פדהאור

ישראל עזריה מראיין את פרופ' פינחס אלפרט

1. מי אתה, פרופסור אלפרט?

אני יליד ירושלים, דור רביעי בירושלים. עברתי לבית גמליאל מירושלים בגלל הקשיים להגיע לעבודה בתל אביב. עבדתי באוניברסיטת תל אביב והנסיעה הייתה יותר משעתיים לכל כיוון, לא יכולתי לעמוד בזה. הגענו למושב בשנת 1984, קנינו את המשק ממר זינדל פוגל, ובנינו כאן את ביתנו. הגענו עם שישה ילדים ושניים נוספו כאן, איתן ושמעון.

2. במה אתה עוסק?

אני עוסק במחקר של מזג האוויר והאקלים. בתפקידי באוניברסיטה אני משמש ראש בית הספר ללימודי הסביבה על שם פורטר, שלומדים בו 300 סטודנטים לתארים מתקדמים (מאסטר ודוקטורט). בחצר שלנו במושב יש תחנה מטאורולוגית של משרד

שמרימים הניצים תוך כדי התאמצותם להכריע זה את זה. האבק המתאבך נראה למרחוק, הרבה מעבר למתאבקים עצמם. עם ישראל מקבל עליו את מורשת יעקב: להיות בדרך ולהילחם תמיד. כל מי שמביט בהיסטוריה העתיקה והמודרנית של עם ישראל רואה את שני האלמנטים הללו. בניגוד למה שמקובל לחשוב, שעם ישראל הוא עם נרדף ומותקף "ללא פרובוקציה", המלחמה אינה נכפית על עם ישראל ע"י הגויים אלא נובעת ממעשה ההיפרדות של עם ישראל מהעמים ("הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גוֹי", דברים ד', ל"ד). המאבק שהוטל על עם ישראל ע"י הקב"ה כואב ללא נשוא, אך לא הורג. הקב"ה מבטיח שלא ינטוש את עם ישראל לעולם ("וַיֹּאֲף-גַם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אֲבִיהֶם לֹא מֵאֲסִיתִים וְלֹא-יִגְעְלֶתִים לְכַלְתָּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם", ויקרא כ"ו, מ"ד). סיפור המעשה סימן לדורות. הדבר נרמז בסיפא של הסיפור, בה ישנה לפתע 'הערת המחבר': "וַיִּזְרַח-לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ בְּאֲשֶׁר עָבַר אֶת-פְּנוֹאֵל וְהוּא צֹלַע עַל יָרְכוֹ. עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת יַד הַנְּשָׂה אֲשֶׁר עַל-כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה, כִּי נָגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשָׂה.".

למרות הסבל, עם ישראל לא שומט את הקרב במשך אלפי שנים, עד שהעמים יודו "כִּי שְׁרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכְלִי" - בבוא משיח צדקנו, כאשר יתקיים "וְהָיָה כָּל הַנּוֹתֵר מִכָּל הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל יְרוּשָׁלַם, וְעָלוּ מִיַּד שְׁנָה בְּשָׁנָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמִלְכָּהּ הַצְּבָאוֹת" (זכריה י"ד, ט"ז).

אכן חייב לומר שירה עם עלות השחר עם שאר צבא השמיים. הוא בא להכריע את יעקב בשם עשיו, לאחר שיעקב שלח מלאכים (ממש, לדברי רש"י) לפניו לקדם את פני אחיו. הוא שואל לשמו של יעקב רק כפתיח לברכת שינוי השם. למרבה הפלא, המלאך לא יכול ליעקב. ילוד אישה מתגבר על יציר עליון, ולא עוד אלא עושה בו מעשה יעקב כפי שעשה לעשיו ביום לידתם - אוחזו בשרו של עשו ומונע ממנו לצאת לדרכו. יעקב עוקב את עשיו בפעם השלישית! ובכל זאת מודה המלאך: "לֹא יַעֲקֹב יִאְמָר עוֹד שְׂמֵךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל".

המלחמה בין יעקב לעשיו המתוארת במעשה, באה ללמדנו אמת בסיסית ועקרונית לגבי התפקיד שלו נועדו בני יעקב בעולמו של הקב"ה. ישנה משמעות עצומה למסירת הסיפור עם כניסת יעקב לארץ ישראל וראשית המאבק על צביון בני ישראל וארץ ישראל. עם ישראל תמיד יהיה "בדד". אין הוא מתערב באומות העולם המיוצגות ע"י עשיו (הוא אדום, הוא רומי וכו'). יעקב מסרב להצבת אנשי עשיו עם מחנהו. ה"לבדו" הוא ייחודו של עם ישראל ("וַיִּדְתִּיחֶם שְׁנוֹת מִכָּל-עַם", אסתר ג', ח'). היהודי נלחם עם אנשים ואלוהיהם-לא-אלוה. עם ישראל נאבק באומות; לא רק מאבק רוחני-מטאפיזי, אלא מאבק ממש. קיום מצוות מעשיות לעומת חוסר עול; מוסר והתנהגות חברתית אחראית לעומת הפקרות וזימה; שליטה בארץ ישראל לעומת שיעבוד גלויות. רש"י מביא, שהמילה "מאבק" באה מלשון האבק

החקלאות בגובה 10 מטר, ובה אפשר לבצע את כל המדידות המטאורולוגיות הרגילות, ובנוסף לכך מדידות בגבהים שונים כדי לתת לחקלאים התראה על שינויים קיצוניים, כגון שרב או קרה. אפשר לראותן באינטרנט.

3. מה אתה יכול לומר על בית גמליאל בנוגע לכמות המשקעים ביחס לסביבתנו?

אני יכול לומר שיש גשמים מקומיים שאפשר לומר שהם מיוחדים לבית גמליאל, וזה נושא המחייב מחקר רחב יותר. ההשערה שלי היא שלמיקום שלנו - המושב ממוקם בין 2 נחלים, נחל שורק ונחל

גמליאל - יש השפעה על כמות המשקעים.

4. מהן הפעולות בהתנדבות שאתה עושה במושב?

עד לפני יותר משנה, במשך כשנתיים, העברתי שיעורים בסעודה שלישית בבית הכנסת מנחת ש"י. כמו כן, אני מעביר שיעור קבוע ב'משנה ברורה' בימי שישי בבוקר לאחר המניין של 8:00 בבית המדרש בביה"כ הגדול. את השיעור ב'משנה ברורה' אני גם

מעביר מידי יום באוניברסיטת תל אביב לאחר תפילת שחרית (שחרית באוניברסיטת תל אביב!!!).
[יש לציין שפרופ' פינחס אלפרט נחשב באופן לא רשמי כרב של אוניברסיטת תל אביב].
בנוסף לכך, אני דורש דרשות בשמחות וקורא בתורה, בעיקר במנחת ש"י. אני גם חבר בוועדה לאיכות הסביבה של המושב.

5. מה היו מאפייני בית גמליאל כשהגעתם לכאן?

כשהגענו למושב, המושב לא היה מטופח כמו היום, אבל האווירה הייתה מאוד משפחתית. כולם הכירו את כולם, ואם ראיתי מישהו שלא הכרתי ברור שזה היה אורח. היום קורה מדי פעם שאני שואל מישהו שאיני מכיר אם הוא אורח, והוא משיב לי שהוא גר במושב כבר למעלה מ-5 שנים... האוכלוסייה גדלה באופן משמעותי.

לפני ההרחבה היינו קבוצה קטנה, היום אנחנו יישוב קהילתי. באופן טבעי נוצרות תת-קבוצות מובהקות, בני גיל מסוים או שייכים לחלק זה או אחר של המושב, והקבוצות נפגשות ביניהן.

יש מתח, וצריך סבלנות. יש לעשות כל מאמץ להגיע לפשרות כדי לשמר את החיים היפים ביחד, וזה מחייב מאמץ מצד כל הגורמים. אני מאוד מעריך את אלה הפועלים למען הפשרה.

6. מה יש לעשות כדי להגביר אהבת חינוך במושב?

אני חושב שהייתי יכול לסייע, אולם בגלל עיסוקיי הרבות לחו"ל, איני יכול להתפנות. בעוד כ-5 שנים בע"ה אצא לפנסיה ואני מקווה שאוכל לסייע.

7. איך השילוב בין תורה ועבודה יוצא לפועל במושב?

אני שמח מאוד על נוכחותם של הרב סלומון והרבנית רבקה. הפסיקה של הרב מעידה על רוחב אופקים ועל כך שהרב מקבל את הגישה של תורה ועבודה מתוך חוכמה והבנה של שני הדברים, וגם מתוך חוכמת החיים, והוא יכול לסייע כדי לפתור בעיות. הרב מסייע מאוד לחברים בקהילה בעניינים רבים, אשר אינם צריכים פרסום.

בית גמליאל היה עד כה יישוב לא כל כך מוכר בחוץ. היינו בגדר סמויים מן העין, הברכה שרויה - וחבל מאוד שכאשר התפרסמו זה היה בנושא שלילי, והדבר מאוד לא נכון ואינו משקף את המציאות במושב. אסור היה לפרסם את הכתבה ברדיו, אסור היה להכפיש את המושב ולהכפיש אנשים. בטוחני שהעניינים ייושרו לבסוף ושהדברים יבואו על מקומם בשלום.

אינני עו"ד ועל פי גישתי אני תמיד מחפש להגיע לפשרה. יש במסכת סנהדרין מחלוקת ידועה, אם מצווה לעשות פשרה. אני מכבד גם את אלה שלדעתם אין צורך בפשרה וצריך לפעול באופן ש"ייקוב הדין את ההר", אבל דעתי כדעתו של ר' יהושע בן קרחה, כי הוא מחבר את המשפט והשלום ביחד. אני גם מאוד מעריך את גישתך לפעול להגיע לפשרה. כך גם פסיקתו של הרמב"ם - כל בית דין שעושה פשרה תמיד הרי זה משובח, בניגוד לדעתו של ר' אליעזר "ייקוב הדין את ההר".

אורך ימים ושנות חיים

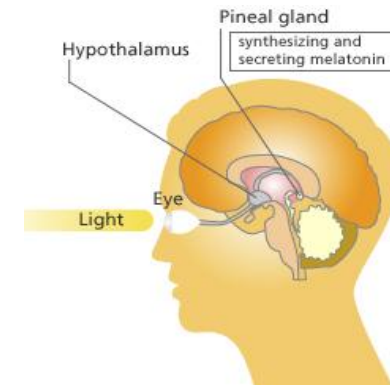
ומתוק האור בעיניים

ד"ר אלי רוזנברג

בפינה זו ננסה לשפוך אור על נושאים שימושיים מתחום הרפואה המונעת. לפני פחות מחודשיים חגגנו את חג החנוכה ולכן טבעי לעסוק בנושא המרכזי שלו: האור..

העין האנושית קולטת אור ברשתית העין וזו מעבירה אותות חשמליים דרך עצב הראיה לאונה האחורית של המוח, שבה נמצא האזור המפענח את המידע הנראה. אך בתהליך זה חלק מהאור גם מגרה בלוטה קטנה במרכז המוח: בלוטת האיצטרובל (pineal gland) (הנקראת כך על שם צורתה).

איור 1

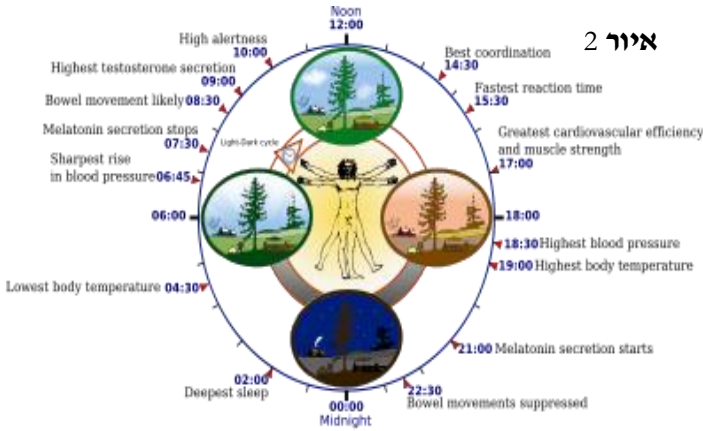
במשך שנים רבות לא ידעו מה תפקידה, אך בעשורים האחרונים הובן שהיא מפרישה הורמון חיוני לקיומנו: הורמון המלטונין (ראו איור 1). גירוי האור מדכא את הפרשת ההורמון, ובערב קורה

ההיפך: מופרש מלטונין, הורמון המסייע לגוף להירדם ולישון.

יש לאור תפקיד חשוב נוסף: הוא עוזר לנו להתאים את פעולות גופנו למתרחש סביבנו. מחזוריות הפרשת המלטונין שתוארה לעיל היא רק דוגמה אחת למחזוריות הרבה הקיימת במערכות הגוף. מסתבר שנטועים בנו גנים היוצרים מחזוריות או שעון פנימי לאורך היממה בפעולות רבות, החל מעליית חום לאורך שעות היום, דרך מהירות התגובה ועד לתפקוד השכלי (לפירוט נוסף ראה איור 2). היינו מצפים ששעון פנימי זה, שנועד להתאים לסביבה החיצונית, יהיה בדיוק 24 שעות, כאורך היממה, אלא שמסתבר שהוא ארוך יותר: 24 שעות ו-11 דקות במוצע. אין כאן מקום להידרש לסיבות לפער זה, אך קשה: איך נמנעת היווצרות פער גדל והולך בין שעון פנימי זה לבין השעון החיצוני? זוהי "שעתו היפה" של האור: אורך הגל הכחול באור השמש נקלט בעיניים ושולח גירוי למוח כדי לסנכרן מחדש בין השעון הפנימי לחיצוני. כבהרבה תחומים, אנו ערים לתופעה דווקא מתוך היעדרה: כשאנו שוברים את השגרה היומית שלנו, למשל, לאחר חציית אזורי זמן רבים בטיסה מזרחית או מערבה, הטיסה גורמת לחוסר סנכרון בקנה-מידה של שעות (לעומת דקות), פער שאי אפשר להסדיר על ידי חשיפה בודדת לאור. זהו הבסיס לתופעה המוכרת כג'יט-לג, או "יעֶפֶת". לאור מה שהובא עד כאן, לא מפתיע ששני הטיפולים המצליחים ביותר ליעפת

הם: א. חשיפה לאור השמש בזמן המתאים; ו-ב. נטילת כדורי מלטונין לפני שעת השינה המיוחלת.

איור 2

הפרשת הורמון המלטונין יורדת ככל שעולים בגיל. זו אחת הסיבות לנדודי השינה השכיחים יותר בגיל הזקנה. גם כאן, אפשר לשפר את טיב השינה עם כדורי מלטונין. חשובה גם חשיפה לאור השמש בשעות הבוקר.

ולסיום, השלכה מניעתית לכולנו: המלטונין מדוכא אמנם כשהיום מאיר בבוקר, אלא שגם חשיפה מרובה לאור מלאכותי בשעות הערב, למשל, עקב עבודה מול מחשב, צפייה בטלוויזיה או בסביבה מוארת אחרת, עלולה לדכא את הפרשתו וכך להפריע להירדמות ולשינה ערבה. מומלץ, ובפרט למתקשים להירדם, להפחית את החשיפה לאור לקראת השינה. ליל מנוחה!

מקהיל קהילות

על הוועד הקהילתי

ישראל עזריה

אפתח בשבחה של אכסניה, אני מברך את היוזמים והעוסקים במלאכה עם הקמתו של דף דעה זה. מקום בו יוכלו החברים להביע דעתם ולהתייחס לנעשה בחיינו בבית גמליאל.

לפני כ-18 שנים שימשתי כסגן יו"ר הוועד החקלאי שבזמנו היה הוועד היחיד ששימש גם לעניינים מוניציפאליים. בין תפקידי היו:

1. טיפול בהכנה ואשור התוכניות לפרויקט ההרחבה, להוספת 93 יח"ד. הבאנו נושא זה לסיום ב"ה.
2. הקמת האגודה הקהילתית.

הקמת האגודה הקהילתית נדרשה, כי עם בניית הבתים בהרחבה היו מתווספים למושב חברים שזיקתם לנכס שהוא מגרש של כחצי דונם ובית. וזאת להבדיל מהקהילה שלפני ההרחבה, שלכל אחד נחלה גדולה יותר.

צירוף שתי הקבוצות בעלי הבתים בהרחבה ובעלי הנחלות חייב את הקמת האגודה הקהילתית שהיא משותפת לכל מי שיש לו זיקה לנכס ואף נועדה לאפשר ניהול העניינים במושב לכולם.

עם הדרישה של משרד הפנים להקמת הוועד המקומי הצטמצמו תפקידי הוועד הקהילתי והם כוללים:

1. גביית מס קהילתי והעברתו לוועד המקומי לשיפור ושדרוג הפעילויות בתחומים שונים וביניהם: חד"ות (חברה, דת ותרבות) ואף שמירה. זאת משום שהוועד המקומי מוגבל ביכולתו לגבות מס מעבר לארנונה. הוועד המקומי מסייע בגביה לשיפור איכות החיים במושב.
2. האחריות על ועדת הקבלה לחברים חדשים.

הוועד הקהילתי הנוכחי בתחילת דרכו עסק בפועל בתחומי חד"ות ובהמשך עברו נושאים אלה לטיפולו של הוועד המקומי.

הן ושכל טוב

צרות טובות

ד"ר אלי רוזנברג

פרשת וישב מתחילה "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" ומיד עוברת לסיפור מכירת יוסף. רש"י על אתר מביא את מדרש בראשית רבה (פרק ד', ג): "ביקש יעקב לישב בשלוח, קפץ עליו רוגזו של יוסף". המדרש מסביר בהמשך, שהואיל ועתידם של הצדיקים בעולם הבא מתוקן, אין להם לצפות שכך יהיה גם בעולם הזה. ומסתבר, כפי שצקי שלו היטיב לתאר בדבר התורה שלו בגיליון זה, שההתנסות המתמדת, או המאבק התמידי, הוא גם הגורל של עמנו בכלל, כפי שכתוב "ועמך כולם צדיקים" (סנהדרין דף צ עמוד א).

אך כלל נקוט בידינו: "כל דעביד רחמנא- לטב עביד", כל מה שעושה הקב"ה- לטוב הוא מתכוון (מסכת ברכות דף ס עמוד ב). אם כן, האם אפשר להצביע על יתרון מוחשי שהצרות והמאבקים למיניהם העניקו לעם ישראל לאורך הדורות? מאמר מעניין של קבוצת מדענים מארה"ב טוען בדיוק כך...

אחת התכונות המאפיינות את עם ישראל היא הראש היהודי. לדוגמה, מאז 1950 זכו יהודים בכ- 30% מפרסי הנובל, למרות היותנו פחות ממאת

האחוז הזה (0.2%) מכלל העולם. אחוז גבוה מאד מרבי-האמנים בשחמט ובברידיג' הוא יהודי. מנת המשכל (IQ) של היהודים, במיוחד בתחומי השפה והחשיבה הכמותית, היא בין הגבוהים, אם לא הגבוה בעולם, ומדינת ישראל מובילה במספר המאמרים המדעיים שהיא מפיקה ביחס לגודל האוכלוסייה.

מספר סברות נתנו כדי להסביר את התופעה:

הדגש על חינוך מגיל צעיר;
התמודדות עם חשיבה תלמודית;
נטילת ידיים, טבילה, ואי-אכילת נבלות ובשר נגוע
בטפילים שמרו על בריאות כללית של האומה,
ובעקיפין גם על היכולת השכלית;
מגורים בערים לאורך השנים (ולא בכפרים) חשפו
את היהודים לגירויים רבים יותר;
השאיפה של המשפחות המבוססות הייתה להשיא
את הבנות לתלמידי חכמים, וכך עודדו העברת גנים
למנת משכל גבוהה.

שלשה מדענים מאוניברסיטת יוטה בארה"ב פרסמו בשנת 2006 מאמר בעיתון מדעי מכובד, ה-Journal of Biological Science¹, ובו הציגו מספר תיאוריות נוספות, הקשורות בהיסטוריה רבת התלאות של עם ישראל. לדעתם, האיזמים התמידיים של פוגרומים וגירוש הפעילו "לחץ אבולוציוני" על היהודים, כך שהפיקחים יותר השכילו להתמודד ולשרוד. בדרך זו התרבה לאורך השנים אחוז האנשים באוכלוסייה עם מנת משכל גבוהה. הכורח להתפרנס מעיסוקים הדורשים תחכום, כמו בנקאות ועסקים בינלאומיים, תרם גם הוא לאותה מגמה.

תיאוריה נועזת עוד יותר מתבססת על ריבוי יוצא דופן של מספר מחלות בקרב היהודים, ובמיוחד מחלות אגירה של מערכת העצבים, כמו מחלת גושה (Gaucher's disease). מדובר במחלות גנטיות שהן בדרך כלל קטלניות אם שני עותקי הגן שיש לאדם הם פגומים, אך לא אם הוא רק נשא של המחלה, כלומר בעל גן אחד פגום מתוך השניים. לדעת החוקרים, השכיחות הגבוהה של מחלות אלה בקרב יהודים עולה על השכיחות המצופה אילו היו תוצאה של שינוי (מוטציה) אקראי בלבד בגנים (למשל, כתוצאה מחשיפה מקרית לקרינה). הימצאות הגן בנשאים מקנה כנראה יתרון קיומי מסוים. הם

¹ Cochran, J. Hardy, H. Harpending. "Natural History of Ashkenazi Intelligence", *Journal of Biosocial Science* 38 (5), pp. 659–693 (2006).

הקישו מהידוע על הפיזור הרחב בקרב כושים במערב אפריקה של גן ההמוגלובין S, בעל צורת חרמש (sickle cell), שגורם לאנמיה, אך מסתבר שהוא עמיד בפני טפיל המלריה ולכן מקנה יתרון קיומי. לדעת החוקרים, לנשאי מחלות אגירה כמו גושה יש שגשוג של חלקים מסוימים של תאי העצב במוח, תופעה העשויה להיות קשורה בחיבור טוב יותר בין התאים ולכן במנת משכל גבוהה יותר. ובהקשר זה ראוי להזכיר תלמיד חכם גדול החולה במחלת גושה: הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ).

האם החוכמה היא הברכה הסמויה של הצרות שלנו, או שהיא כלי שעם ישראל ניחן בו כדי להתמודד עם האתגרים הרבים הזרועים בדרכנו? כדברי יוסף בסוף פרשת וישב: "הלא לאלוקים פתרונים".

כוחו של משחק, או: כוחה של סבתא רבתא

בגיבוש השבט

מלכה כהן

פעמים רבות עולה השאלה: כיצד ניתן ליצור קשר טוב בין חלקי המשפחה אשר פזורים בכל הארץ? ויותר מכך, כיצד ניצור קשר בין-דורי – בינינו הסבים לבין הנכדים, או בין סבא רבא וסבתא רבתא לבין הנינים?

חנוכה הוא חג משפחתי, והשאלות הללו קיבלו במשפחתנו תשובה יצירתית ומיוחדת על ידי סבתא רבתא. בחכמתה היא הבינה, שמשחק קבוצתי בכוחו ללכד קטנים עם גדולים, צעירים עם צעירים יותר.

לפני כשלושים שנה, כשילדינו היו ילדים, היא הזמינה בחנוכה את כל ילדיה ונכדיה לערב משחק "בינגו". התאספות המשפחה לשם משחק "בינגו" היתה נפוצה בקרב יהדות איטליה, ונקראה בפיהם "טומבולה". כולנו באנו בשמחה, מהצפון, מהדרום ומהאמצע.

בינתיים גדלה המשפחה, ב"ה, לטוב ולשמחה. חתונות וזוגות צמחו בה לתפארת. הנכדים נישאו ונולדו נינים לברכה, וגם הם למשחק מובאים בשמחה.

אחרי שנים שבהן מפגש ה"בינגו" המשפחתי נחלק לשני ימים, יום לצפוניים ויום אחר לדרומיים, הוחלט השנה לערוך מפגש משותף - באמצע. הסבתא רבתא, שחגגה את גיל התשעים, קיבלה מיקרופון כדי להקריא את המספרים. היה זה יום של גשם וכולם נפגשו באמצע הדרך, בעפולה בירת העמק.

כל משפחה שהגיעה, הביאה את חלקה לסעודה. צלחת מרק סמיך ומהביל פתחה את הלבבות למפגש מקסים בין הדורות, הפעוטות אשר בעגלה ובזמן קריב, עם ילדי בר מצווה, חיילים וסבים. על הכול מביטים בנחת סבא רבא וסבתא רבתא, והיא על הכול מנצחת.

תזמורת כלים מלווה את שירי הנינים. "כולם נקבצו באו לך" מבאר שבע ועד גולן.

ראשי השבט - הסבא והסבתא הגדולים - יושבים בראש השולחן האינסופי עם מיקרופון, ומקריאים בקול את משבצות הבינגו. ליד כל פעוט יושב בוגר ומסייע בידו.

כל צמד משבצות מזכה את הזוכה במטבע שוקולד מידי הדודה הממונה על חלוקת הפרסים.

כל שורה וטור מזכים בפרס "קטן". קלמרים, טושים, מדבקות, וגם... כיד הסבתא הפולניה, כמובן גם גרביים לחימום הרגליים.

השלושה שסיימו ראשונים למלא את כל הטבלה, זכו לקבל פרסים "גדולים" – משחקי קופסה.

הערב לא מסתיים לפני שהסביבון הענק המסורתי שלנו מוריד מהתקרה שקיות הפתעה לכל המשתתפים.

כך מחכים כולם מחנוכה לחנוכה למפגש המשפחתי-שבטי, ולמשחק הבינגו המסורתי.

אין כמו משחק לקשר, בנינוחות ושמחה. N75 ו-G32 יביאו לקשרים בין-דוריים.

אשה משכנתה

מתכונים לט"ו בשבט

ענת שטאובר

ט"ו בשבט הגיע ומביא איתו שלל אפשרויות של מתכונים מוצלחים ובריאים. בפעם הראשונה לקיומו של הדף אני מביאה מתכון בריאות של בורגול ופירות יבשים. מקורה בשכנתי לשעבר חוה לוריא, שמכינה אותו תמיד לכבוד ט"ו בשבט.

בורגול ופירות יבשים

המצרכים:

13/4 כוסות מים

13/4 כוסות בורגול

1 כפית מלח

1 בצל בינוני קצוץ

1/2 כוס כוסברה קצוצה

1/2 כפית כמון

3/4 כוס פרוסות שקדים

3/4 כוס פירות יבשים

3/4 כוס צימוקים בהירים

1/2 כפית קינמון

מלח, פלפל שחור

אופן ההכנה:

מרתיחים את המים עם מלח, מוסיפים את הבורגול ומכסים במכסה. מבשלים על אש נמוכה מקסימום 10 דקות או עד שהמים נספגים. מסירים מכסה, מפוררים את הבורגול עם מזלג.

במחבת מחממים קצת שמן, מוסיפים בצל ומטגנים עד שהוא שקוף. מוסיפים כוסברה, כמון, שקדים, פירות יבשים, צימוקים - ומטגנים עד שהשקדים שזופים.

מורידים מהאש, מוסיפים את הכול לבורגול. מוסיפים קינמון ומערבבים היטב. מוסיפים מלח ופלפל וזהו. בתאבון.

אחרי שחגגנו ואכלנו פירות יבשים, תמיד נשארות כמויות גדולות ולא יודעים איך "להיפטר" מהן. אז הנה לכם מתכון קל ופשוט של...

עוגת פירות יבשים

המצרכים:

200 גרם חמאה מרגרינה/שמן

1 כוס סוכר

2 ביצים

2 כוסות קמח

1 אבקת אפיה

1 כוס פירות יבשים

1/4 כוס מים

1/2 כפית קינמון

ההכנה:

לערבב הכול יחד (את הקמח בסוף). לרפד תבנית בנייר אפיה. לשפוך לתבנית, לאפות 15-20 דקות בחום 200 מעלות. בתאבון!

דברי צחות

יצחק (צקי) שלו

אחד שסוף סוף הצליח בעסקים פינק את עצמו עם למבורגיני חדשה. לאחר הקניה הרגיש מעט לא נוח עם עצמו והלך לבקש מהרב האורתודוכסי מזוזה ללמבורגיני.

"אתה רוצה מזוזה עבור מה?...?" שואל הרב.

"הלמבורגיני" עונה האיש.

"מה זה למבורגיני?" שואל הרב.

"מכונית ספורט" עונה האיש.

"מה? זה חילול הקודש!" גוער בו הרב. "אתה רוצה מזוזה למכונית ספורט? לך אל הקונסרבטיבים!"

טוב. האיש מאוכזב אך הולך אל הרב הקונסרבטיבי ומבקש מזוזה.

"אתה רוצה מזוזה עבור מה?...?" שואל הרב.

"בשביל הלמבורגיני שלי" עונה האיש.

"מה זה למבורגיני?" שואל הרב.

"זו מכונית, מכונית ספורט" עונה האיש.

"איזה סוג של מכונית ספורט?" שואל הרב.

"איטלקית" עונה האיש.

"מה? זה חילול הקודש!" גוער בו הרב. "אתה רוצה מזוזה לרכב של גויים? לך אל הרפורמים!"

שוב האיש מרגיש אשם ומאוכזב, אבל ניגש לרב הרפורמי.

"רבי, אני צריך מזוזה עבור הלמבורגיני שלי."

"יש לך למבורגיני?" שואל הרב.

"אתה יודע מה זה למבורגיני?" שואל האיש בהקלה.

"ודאי! זו מכונית ספורט איטלקית פנטסטית.

אבל מה זה מזוזה?"

גבר קרא בעיתון, כי במחקר שנערך נמצא שנשים מדברות כפליים מאשר גברים.

הוא היה נרגש להוכיח שהנשים בכלל, ואשתו בפרט, מדברות יותר מדי.

הוא ניגש לאשתו והציג בפניה את המחקר, שקבע כי גברים מדברים בממוצע 15,000 מילים ביום, בעוד שנשים מדברות 30,000 מילים.

האישה חשבה מעט ואמרה: "זה בגלל שכשאנחנו מדברות אתכם, אנחנו צריכות לחזור על כל דבר פעמיים".

"מה?" שאל הבעל.....

שבת שלום וט"ו בשבט מהנה:

שנזכה להיות שתולים בבית ה'!